

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

Кафедра економіки підприємства

06-01-164

Методичні вказівки
до самостійної роботи з дисципліни
«Основи наукових досліджень»
для студентів напрямку підготовки
6.030504 «Економіка підприємства»
денної, інтегрованої та заочної форми навчання

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендовано методичною
комісією за напрямком підготовки
6.030504 „Економіка підприємства“
протокол №3 від 30.10.13

Рівне 2013

Національний університет

водного господарства

та природокористування

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Основи наукових досліджень» для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» денної, інтегрованої та заочної форми навчання / Н.Е.Ковшун, Н. В. Збагерська, О.І, Левун. – Рівне: НУВГП, 2013. - 27 с.

Упорядники: Н.Е.Ковшун, к.е.н., доцент, Н.В, Збагерська, к.е.н., доцент, О.І. Левун, асистент.

Відповідальний за випуск: Кушнір Н.Б., к.е.н, професор, завідувач кафедри економіки підприємства.

Національний університет

водного господарства

та природокористування

Зміст

1. Мета та завдання навчальної дисципліни	3
2. Зміст самостійної роботи в розрізі змістових модулів дисципліни.....	4
3. Опорний матеріал для самостійного вивчення дисципліни	5
4. Індивідуальне науково-дослідне завдання.....	26
Рекомендована література.....	27

©Ковшун Н.Е.,
Збагерська Н.В,
Левун О.І. 2013

© НУВГП, 2013

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Основи наукових досліджень» - знайомлення студентів з наукою як сферою людської діяльності, оволодіння методологією наукового пошуку, вивчення сучасних методів та засобів наукових досліджень, прийомів організації науково-дослідних робіт. Вивчення основ наукових досліджень буде сприяти не тільки розширенню загального наукового світогляду й ерудиції студентів, а й кращому засвоєнню ними низки інших навчальних дисциплін.

Завдання дисципліни «Основи наукових досліджень» – навчити студентів основам наукових досліджень:

- методології і методам наукових досліджень в економіці;
- методам індивідуальної і колективної генерації ідей;
- прийомам логічного і латерального мислення;
- методам раціонального підбору, читання і конспектування наукової літератури;
- підготовці рефератів, наукових доповідей, звітів, статей;
- методам публічного виступу;
- підготовці і написанню курсових і випускних кваліфікаційних робіт.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати**:

- загальну методику наукової діяльності;
- технологію роботи над науковою темою;
- порядок підготовки рукопису наукової роботи;
- основні вимоги до оформлення наукової роботи;

вміти:

- опанувати методами і формами проведення наукового дослідження;
- використовувати набуті навички щодо сучасного інструментарію проведення наукового дослідження;
- пояснити феномен науки, її роль в розвитку сучасного суспільства;
- опанувати навички проведення наукового дослідження;
- набути навичок використання основних форм і механізмів отримання нових результатів в науковій діяльності;
- використовувати отримані знання при підготовці самостійної індивідуальної наукової теми дослідження.

2. Зміст самостійної роботи в розрізі змістових модулів дисципліни

Блоки змістовних модулів (теми)	Короткий зміст завдання	Кількість годин при формі навчання		
		денній	інтегрований	заочній
Змістовий модуль №1 <i>Методологія та методи проведення наукових досліджень</i>				
Загальні відомості про науку	Вивчити зовнішні зв'язки науки. Встановити періоди розвитку науки та дати їм характеристику.	9	9	10
Наукова діяльність в Україні	Встановити складові науково-технічної діяльності та їх сутність. Ознайомитись з класифікацією наук в Україні.	9	9	11
Основи методології наукових досліджень	Класифікація методів наукового дослідження за різними ознаками. Методи теоретичних та емпіричних досліджень.	4	4	12
Основні етапи наукового дослідження	Види наукових досліджень. Послідовність виконання наукового дослідження. Програма наукового дослідження.	6	6	10
Основні види студентських наукових досліджень	Участь студентів в науковій діяльності в позааудиторний час.	8	8	11
Разом за змістовим модулем 1		36	36	36
Змістовий модуль №2 <i>Організація наукових досліджень</i>				
Теоретичні та експериментальні дослідження	Суть та використання основних методів дослідження. Системний підхід і його використання в наукових дослідженнях.	4	4	11
Оформлення результатів наукового дослідження	Структурні елементи звіту з наукової роботи. Авторське право. Наукова етика.	6	6	11
Тема 8. Впровадження та ефективність наукових досліджень	Розрахунок індексу науково-технічного рівня розробки. Форми апробації наукових досліджень. Види економічного ефекту залежно від стадії завершення роботи.	8	8	10
Особливості наукових досліджень в економіці	Інформаційне забезпечення досліджень. Види звітності підприємства. Методи збору інформації.	6	6	10
Разом за змістовим модулем 2		24	24	24
РАЗОМ:		60	60	96

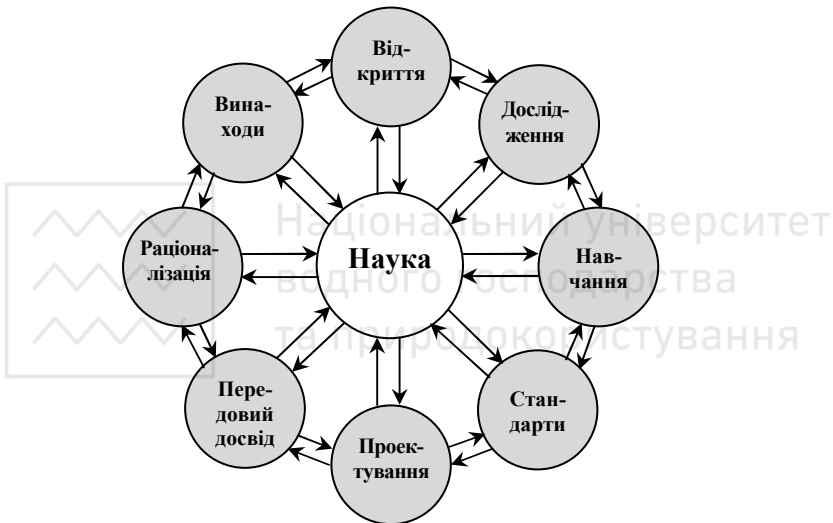
3. Опорний матеріал для самостійного вивчення дисципліни

Опорний матеріал для самостійного вивчення дисципліни включає в себе основні положення блоків (тем) в схемах і таблицях, що сприяє систематизації отриманих знань, полегшує їх засвоєння шляхом наочного представлення основних позицій змістового модуля.

Змістовий модуль №1

Методологія та методи проведення наукових досліджень

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАУКУ

Зовнішні зв'язки науки

Контрольні запитання

1. Що таке „наука” і що є її метою?
2. Які умови потрібні були для виникнення науки?
3. Сутність спартанської та афінської систем освіти.
4. Основні періоди розвитку науки та їх характеристика.
5. Що таке „наукова революція” і які функції вона виконує?
6. Охарактеризуйте наукознавство і його головну мету.
7. Що таке „науково-технічна діяльність” і яка її мета?
8. Головні властивості науково-технічної діяльності.

9. *Чим характеризується науковий потенціал?*
10. *Загальна характеристика методів управління наукою.*
11. *Сутність науково-технічного прогресу.*
12. *Методи наукової прогностики та їх загальна характеристика.*
13. *Характеристика методів екстраполяції.*

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Складові науки та їх характеристика

№ з/п	Розділ	Зміст розділів науки
1	Загальна теорія науки	Розробка концепцій теорії науки, основних напрямів її розвитку, методології
2	Історія науки	Дослідження генезису динамічного процесу накопичення наукових знань, встановлення закономірностей розвитку науки
3	Соціологія науки	Аналіз взаємодії науки і суспільства у різних соціально-економічних формаціях, дослідження соціальних функцій науки і відносин людей у процесі наукових досліджень
4	Економіка науки	Вивчення економічних особливостей розвитку і використання науки, критеріїв економічної ефективності наукових досліджень
5	Політика і наука	Визначення напрямів розвитку науки з урахуванням об'єктивних умов, потреб економіки і загальної політики держави
6	Наукове прогнозування	Розробка стратегії науки на майбутнє, планування її матеріального забезпечення й організація управління науковими дослідженнями
7	Методологія науки	Дослідження систем у науці, складання моделей науки і різних видів наукової діяльності
8	Організація праці, психологія, етика й естетика наукової діяльності	Розробка систем наукової організації праці учених, дослідження психологічних, етичних і естетичних факторів наукової діяльності (інтереси, емоції, інтуїція, уявлення, індивідуальні особливості ученого)
9	Наука і право	Дослідження і нормативне забезпечення взаємовідносин наукових колективів між собою та працюючих у них людей, розробка системи міжнародних і державних законів про науку
10	Мова науки	Розробка міжнародних і національних систем понять і термінології, стильових особливостей викладення результатів наукових досліджень

Науково-технічна діяльність та її складові

Складові	Види	Визначення за КВЕД
Дослідження і розробки (ДІР)	Фундаментальні дослідження (ФД) Прикладні дослідження (ПД) Експериментальні розробки (ЕР)	Наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку, без будь-якої конкретної мети, пов'язаної з виконанням певних завдань, у тому числі з метою одержання нових знань Роботи, спрямовані на одержання нових знань з метою практичного їх використання, а також для розроблення технічних нововведень Систематична діяльність, яка спирається на наявні знання, придбані в результаті досліджень і/чи практичного досвіду, спрямована на виробництво нових матеріалів, продуктів чи пристроїв, впровадження і інших процесів, систем та послуг чи значне вдосконалення тих, що вже випускалися або були введені в дію
Підготовка наукових кадрів	Докторантура (<i>в Україні – аспірантура та інститут здобувачів, також наукова атестация</i>)	Є складовою вищої освіти і передбачає підготовку наукових і науково-технічних працівників вищої кваліфікації: аспірантура (ад'юнктура) і докторантура, а для творчих і виконавських кадрів зі спеціальностей мистецьких напрямів – асистентура-стажування
Надання науково-технічних послуг	Науково-технічна діяльність бібліотек, центрів інформації, ін. Науково-технічна діяльність музеїв, ботанічних садів Переклад та видання науково-технічної літератури Топографічна, гірологічна й інша зйомка, метеорологічні та інші спостереження Геологічна зйомка Збір інформації про суспільно-економічні явища Випробування, стандартизація, контроль якості й ін. Консультавання клієнтів, у т.ч. державних і громадських служб, які самі надають консультації з економічних та ін. проблем	Види діяльності, пов'язані з дослідженнями, розробками і сприянням процесам одержання, поширення та практичного використання наукових і технічних знань

Сутнісні характеристики науково-технічної діяльності та її складових*

Сутнісні характеристики	Складові науково-технічної діяльності			Науково-технічна діяльність
	ДіР	Підготовка наукових кадрів	Науково-технічні послуги	
Мета	Генерування та об'єктивізація нових наукових і технічних знань	Розвиток пізнавальних здатностей особистості дослідника, оволодіння ним пізнавальним інструментарієм та набуття спроможності самостійно генерувати й об'єктивізувати нові наукові та технічні знання	Створення умов для генерування та об'єктивізації наукових і технічних знань шляхом їх трансформації у науково-технічну інформацію для поширення і практичного використання, отримання додаткової науково-технічної інформації	Генерування, об'єктивізація і практичне використання нових наукових і технічних знань та науково-технічної інформації, а також найбільш повне охоплення наявних наукових і технічних знань до їх поширення і практичного використання в усіх видах людської діяльності
Суб'єкти	Дослідники, техніки, допоміжний персонал, наукові організації, ВНЗ, наукові школи, то на систематичних засадах проводять ДіР, наукова спільнота	<i>Аспіранти, докторанти, здобувачі, наукові керівники і консультанти, наукові організації**</i> , університети, ВНЗ**, наукові школи, наукова спільнота, <i>ВАК України</i>	Підприємства, організації й установи, де надання науково-технічних послуг є основним видом економічної діяльності, державні органи у сферах патентної, ліцензійної та сертифікаційної діяльності, їх працівники, а також суб'єкти ДіР, підготовки наукових кадрів	Суб'єкти ДіР, суб'єкти підготовки наукових кадрів, суб'єкти надання науково-технічних послуг
Засоби	<i>Уречевлені</i> – штучно створені знаряддя і споруди для ДіР, це основні засоби, що є на балансі наукових організацій та їх дослідних баз; <i>неуречевлені</i> – пізнавальний інструментарій і розвинені пізнавальні здатності дослідника		Інформаційні системи і технології, що доповнюють і прийшли на зміну традиційним бібліотечним фондам, архівам, засобам видання, систематизації науково-технічної літератури та систем пошуку науково-технічної інформації, широко застосовуються у новітньому обладнанні для проведення топографічної, геологічної, гідрологічної, інших видів зйомки, метеорологічних спостережень через супутниковий зв'язок і космічну техніку	<i>Уречевлені</i> – знаряддя і споруди для ДіР, бібліотечні фонди та інформаційні системи і технології, що використовуються для генерування наукових і технічних знань, їх збереження, систематизації, поширення і застосування через їх трансформацію у науково-технічну інформацію. <i>неуречевлені</i> – пізнавальний інструментарій і розвинені пізнавальні здатності дослідника
	<i>Уречевлена складова</i> — це наукомістка продукція і технології, результати функціонування ІКТ-галузі			

ПРОДОВЖЕННЯ ТАБЛИЦІ

Сутнісні характеристики	Складові науково-технічної діяльності		Науково-технічні послуги	Науково-технічна діяльність
	ДІР	Підготовка наукових кадрів		
Предмет	<i>Уречевлена форма</i> – напівфабрикати і матеріали для проведення ДІР, <i>неуречевлена форма</i> – науково-технічна інформація, в яку трансформовано накопичений доробок наукових і технічних знань, а також невідомі знання, поставлені науковий і практичні проблеми, пізнавальний інструментарій та пізнавальні здатності дослідника	Нові наукові й технічні знання, що потребують об'єктивації, наявний доробок і наукових і технічних знань у контексті їх збереження, систематизації, забезпечення умов поширення і використання при проведенні ДІР, практичному застосуванні, науково-технічна інформація про стан і пронеси розвитку природи і суспільства	Нові наукові й технічні знання, що потребують об'єктивації, наявний доробок і наукових і технічних знань у контексті їх збереження, систематизації, забезпечення умов поширення і використання при проведенні ДІР, практичному застосуванні, науково-технічна інформація про стан і пронеси розвитку природи і суспільства	<i>Уречевлена форма</i> – матеріали і напівфабрикати для ДІР, надання науково-технічних послуг; <i>неуречевлена форма</i> – науково-технічна інформація, що в неї трансформовані науковий і технічні знання, сформульовані науковий і практичні проблеми, пізнавальний інструментарій та пізнавальні здатності дослідника
Процес	Містить етапи генерування, об'єктивації та об'єктивації нових наукових і технічних знань, передбачає оволодіння дослідниками не уречевленої форми засобів ДІР – пізнавальною інструментарію, засобів об'єктивації знання	Опосередковує процеси ДІР та підготовки наукових кадрів через діяльність наукових бібліотек, архівів, музеїв, ботанічних садів, зоопарків, природних заповідників, центрів науково-технічної й економічної інформації	Опосередковує процеси ДІР та підготовки наукових кадрів через діяльність наукових бібліотек, архівів, музеїв, ботанічних садів, зоопарків, природних заповідників, центрів науково-технічної й економічної інформації	Перейб суспільно корисних дій, які виконуються на системній основі її суб'єктами щодо досягнення мети такої діяльності через вплив засобів діяльності на її предмет; відбувається в єдності процесів ДІР, підготовки наукових кадрів та надання науково-технічних послуг
Умови	<i>Уречевлені:</i> наявність розгалуженої мережі наукових організацій	<i>Уречевлені:</i> рівень оволодіння формалізованими знаннями у національній системі підготовки наукових кадрів	<i>Уречевлені:</i> досягнутий рівень накопичення науково-технічної інформації, що забезпечується виробниками науково-технічних послуг – бібліотеками, центрами інформації, музеями, ботанічними садами, видавництвом і перекладом науково-технічної літератури, системою патентування	<i>Уречевлені та неуречевлені умови</i> ДІР, підготовки наукових кадрів та надання науково-технічних послуг
Результат	<i>Уречевлені:</i> наявність різноманітних джерел фінансування забезпечення	Нові наукові та технічні знання, нові наукові і практичні проблеми, науково-технічна інформація, розвинені пізнавальний інструментарій та пізнавальні здатності дослідників	Умови для проведення ДІР та підготовки наукових кадрів у частині накопичення, збереження, ороорки, систематизації та трансляції науково-технічної інформації	Нові наукові та технічні знання, нові наукові і практичні проблеми, науково-технічна інформація, розвинені пізнавальний інструментарій та пізнавальні здатності дослідників

Сучасна класифікація наук

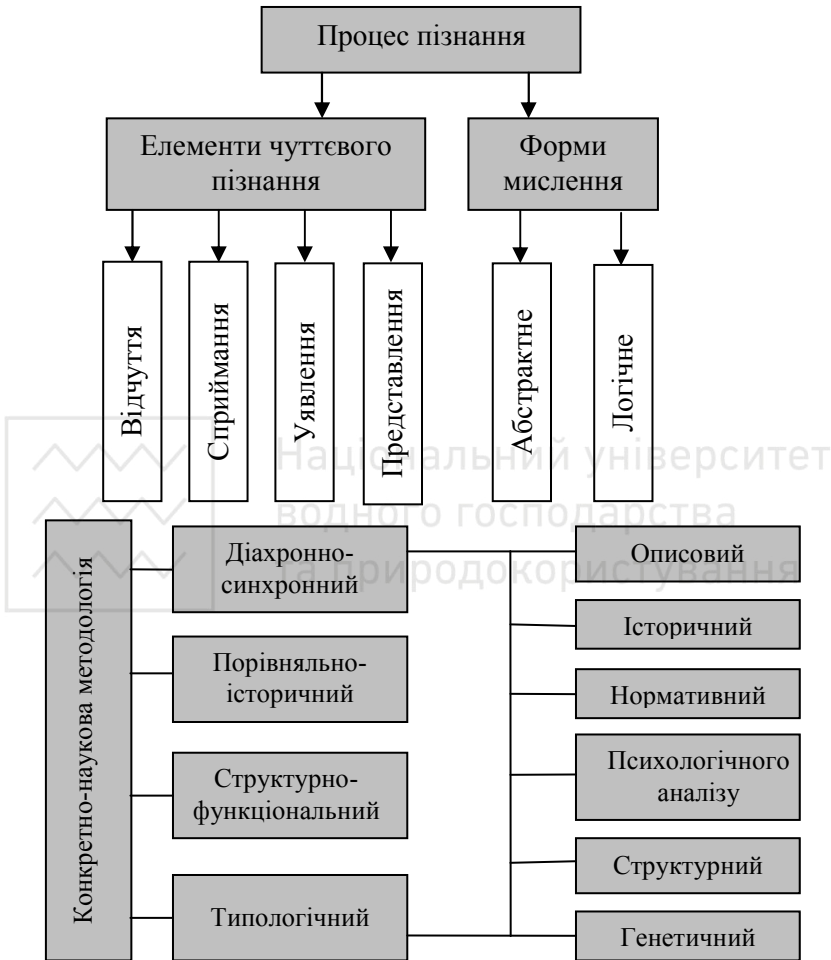
Шифр	Основні галузі науки	Шифр	Основні галузі науки
01	Фізико-математичні науки	14	Медичні науки
02	Хімічні науки	15	Фармацевтичні науки
03	Біологічні науки	16	Ветеринарні науки
04	Гносеологічні науки	17	Мистецтвознавство
05	Технічні науки	18	Архітектура
06	Сільськогосподарські науки	19	Психологічні науки
07	Історичні науки	20	Військові науки
08	Економічні науки	21	Національна безпека
09	Філософські науки	22	Соціологічні науки
10	Філологічні науки	23	Політичні науки
11	Географічні науки	24	Фізичне виховання та спорт
12	Юридичні науки	25	Державне управління
13	Педагогічні науки		

Контрольні запитання

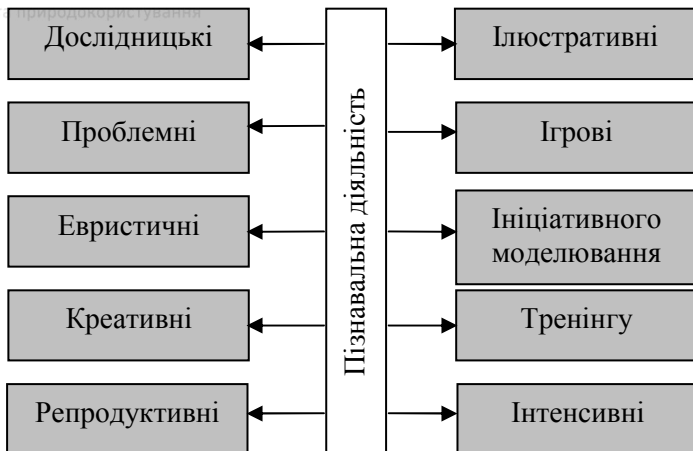
1. Охарактеризуйте систему організації наукової діяльності в Україні.
2. Назвіть головні ознаки наукової школи.
3. Які основні цілі державної науково-технічної та інноваційної діяльності?
4. Охарактеризуйте сучасну класифікацію наук в Україні.
5. Назвіть складові науки.
6. Охарактеризуйте наукову та науково-технічну діяльність в системі вищої освіти.
7. Назвіть основні принципи наукової та науково-технічної діяльності в системі вищої освіти.
8. У чому полягає науково-дослідна робота студентів?
9. Назвіть форми підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації.
10. Що таке дисертація?

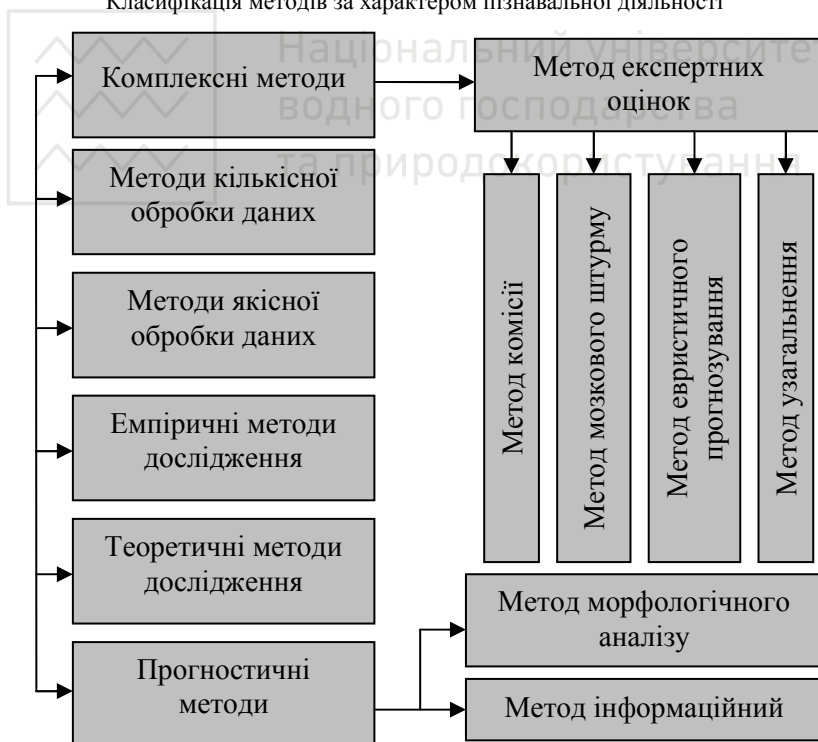
ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Класифікація методів наукового дослідження
за рівнем методологічного аналізу

Класифікація методів за характером пізнавальної діяльності

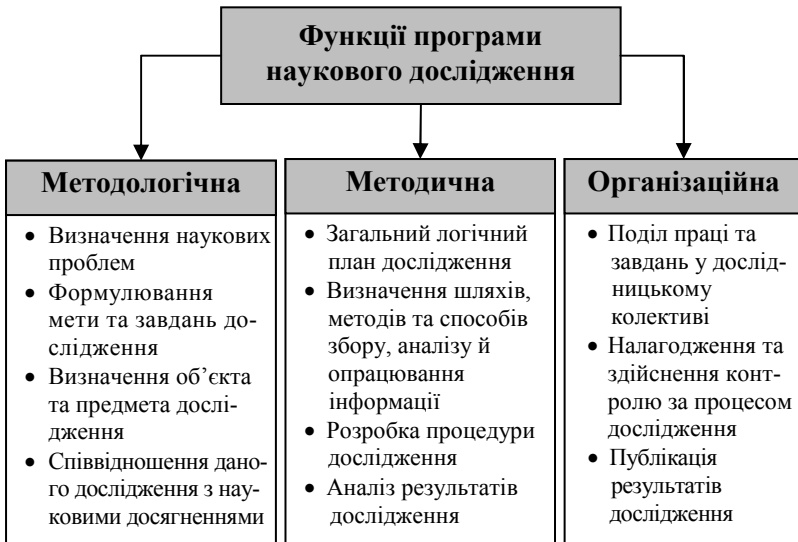
Класифікація методів за способом організації дослідження

Контрольні запитання

1. Назвіть основні історичні етапи виникнення та розвитку наукових знань.
2. Назвіть фази виникнення і послідовність розвитку економічної галузі науки.
3. Поясніть сутність структури процесу пізнання.
4. Охарактеризуйте загальні риси методології наукового пошуку.
5. Назвіть основні методи наукових досліджень за рівнем методологічного аналізу.
6. Охарактеризуйте основні методи наукових досліджень за характером пізнавальної діяльності.
7. Класифікація методів за способом організації дослідження.
8. Назвіть основні методи теоретичних наукових досліджень.
9. Охарактеризуйте емпіричні методи наукових досліджень.
10. У чому полягає специфіка експериментальних досліджень?
11. Які основні поняття складають основу категоріального апарату наукового дослідження?

ОСНОВНІ ЕТАПИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

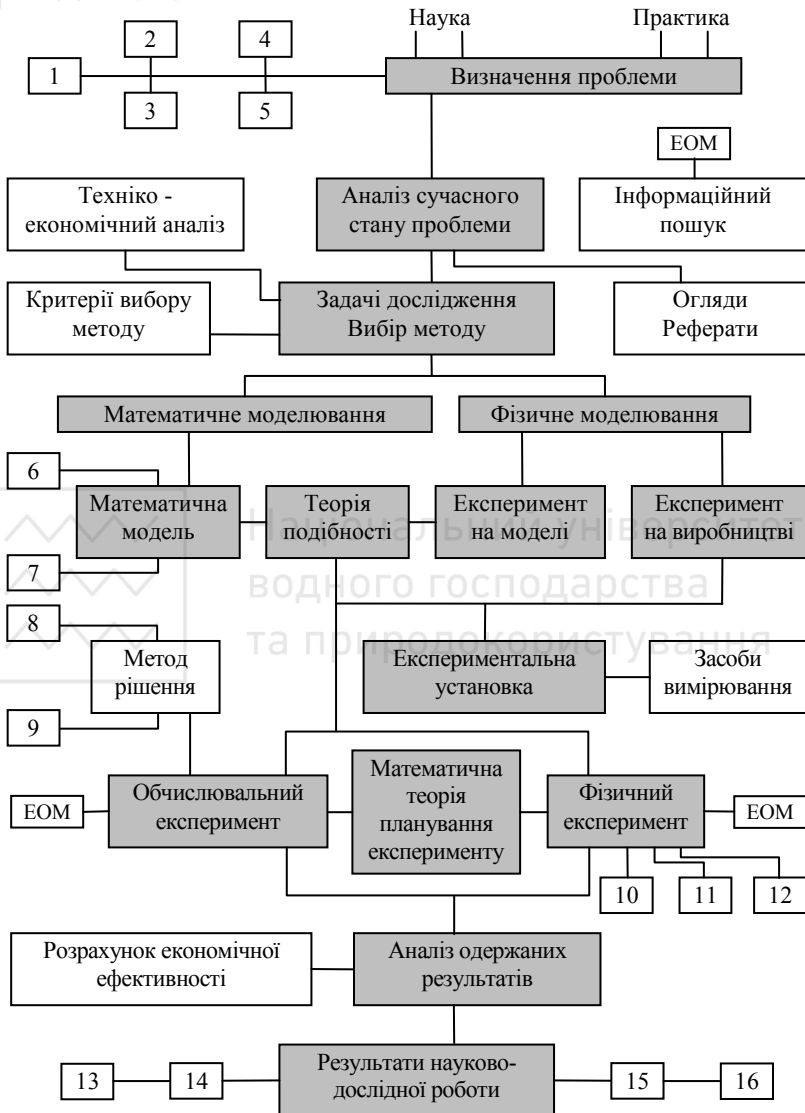

Рис.5.2. Загальна схема послідовності виконання наукового дослідження:
1...5 – часткові проблемні питання; 6 – складання математичної моделі; 7 – використання відомої математичної моделі; 8 – аналітичні методи; 9 – набліжені методи; 10 – оцінка похибки вимірювань; 11 – перевірка одержаних результатів; 12 – узагальнення дослідних даних; 13...16 – конкретні результати наукового дослідження

Контрольні запитання

1. *Особливості конспектування першоджерел для обґрунтування актуальності наукового дослідження.*
2. *Сформулюйте поняття мети, об'єкта та предмета наукового дослідження.*
3. *Які умови мають бути дотримані при обиранні теми наукового дослідження?*
4. *Охарактеризуйте загальну схему послідовності виконання наукових досліджень.*
5. *Назвіть основні етапи виконання прикладної науково-дослідної роботи.*
6. *Яким чином здійснюється економічне обґрунтування наукової теми?*
7. *Назвіть основні види патентних досліджень.*
8. *Що називають промисловою власністю?*

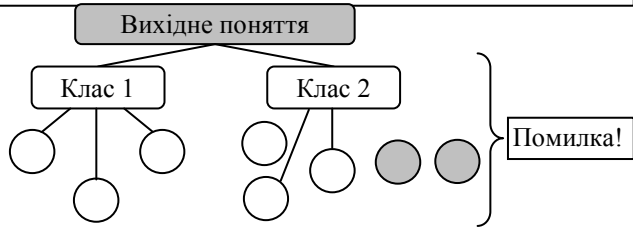
Теоретичні методи дослідження

Назва методу	Короткий опис
Логічні	Закони діалектичної логіки. Закони формальної логіки
Аналіз (декомпозиція)	Уявне або реальне розчленування об'єкта, їх властивостей і відношень на складові, які потім досліджуються окремо
Синтез	Дослідження об'єкта на основі об'єднання взаємопов'язаних компонентів у єдине ціле
Дедукція	Продукування умовиводу, при якому здійснюється перехід від знань про весь клас до знань про один об'єкт з цього класу, від загального до часткового
Індукція	Продукування умовиводу, при якому здійснюється перехід від знань про один об'єкт з певного класу до знань про весь клас, від загального до часткового. Використовується для побудови гіпотез
Абстрагування і узагальнення	Здійснення відволікання від несуттєвого (властивостей, сторін, відношень) для дослідження і виділення тих сторін, які відповідають меті та завданням дослідження та які є загальними
Конкретизація –	виокремлення функціональних зв'язків між складовими явища, що вивчається
Моделювання	Дослідження об'єкта шляхом побудови і вивчення їх моделей, тобто образу досліджуваного об'єкта, який відображає найсуттєвіші сторони та властивості об'єкта
Формалізація	Дослідження об'єкта шляхом побудови його знакового образу (у вигляді точних понять, символів, формул)
Екстраполяція	Проводиться на основі статистики кількісних характеристик об'єкта, відтворених графічно
Порівняння	Зіставлення досліджуваних явищ та встановлення їх подібності і відмінності. В окремих випадках – уявне створення ідеального об'єкту і порівняння його з досліджуваним
Класифікація	Упорядкування явищ, що вивчаються за певними критеріями
Системний	Методи структурного аналізу, синергетики

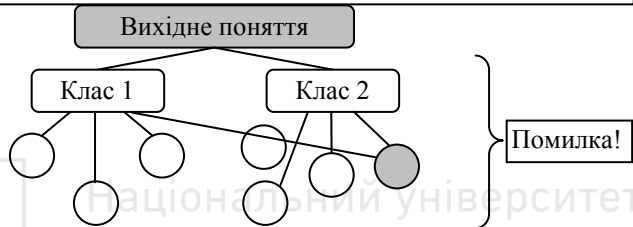

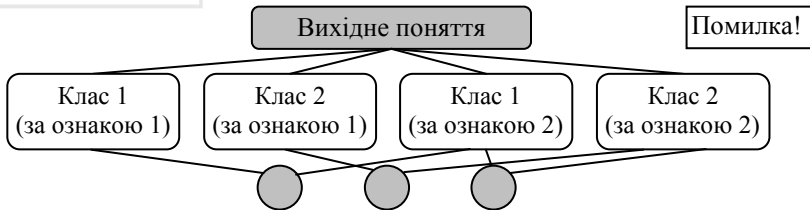
1. Розподіл повинен бути вичерпним

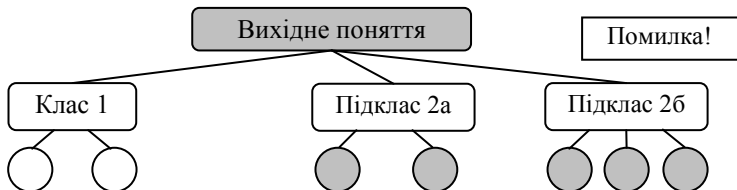
2. Один об'єкт повинен відноситися тільки до одного класу

3. Розподіл має вестися за однією ознакою (обрану ознаку не слід змінювати у ході розподілу)

4. Розподіл має бути неперервним (у процесі класифікації не можна розподіляти частину об'єктів на види, а іншу частину – на підвиди)

Правила побудови ментальних карт

Етап радіантного мислення	Прийоми	Правила відображення мисленневих процесів на ментальній карті
I. Зародження ідеї	• вибір області знань, до якої належить досліджувана проблема чи явище; • виокремлення об'єкту дослідження; • абстрагування; • аналіз властивостей дослідження	• об'єкт дослідження розміщується у центрі у вигляді геометричної фігури або конкретного зображення; • для відображення властивостей об'єкту при побудові карти використовується велика кількість графічних об'єктів, багата кольорова гама та різноманітні варіанти шрифтів;
II. Встановлення та аналіз системи зв'язків	• класифікація; • порівняння; • визначення причинно-наслідкових зв'язків; • аналіз встановлених зв'язків	• зв'язки зображуються у вигляді різноманітних стрілок та можуть супроводжуватись ключовими словами; • необхідно дотримуватись певної ієрархії ідей, нумеруючи кожний рівень цифрами; • дочірні ідеї та образи також зображуються графічними об'єктами або геометричними фігурами;
III. Продуктування дочірніх ідей	• узагальнення; • систематизація	• дозволяється кодування інформації та введення аббревіатур; • можливе використання символів для активізації емоційно-чуттєвого сприйняття

Контрольні запитання

1. Яка мета теоретичних досліджень?
2. Назвіть теоретичні методи дослідження.
3. Охарактеризуйте системний метод дослідження.
4. Які основні правила класифікації понять?
5. Що таке експеримент, як метод емпіричного дослідження?
6. У чому полягає мета експерименту?
7. Назвіть види експериментів.
8. В чому специфіка економічного експерименту?
9. Охарактеризуйте можливості використання комп'ютерних технологій у наукових дослідженнях.

ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Структурні елементи звіту з науково-дослідної роботи

Складові звіту	Структурні елементи	Особливості використання
Вступна частина	- обкладинка (сторінки 1 і 2 обкладинки); - титульний аркуш; - список авторів; - реферат: - зміст; - перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів; - передмова.	Структурні елементи „Титульний аркуш”, „Реферат”, „Вступ”, „Суть звіту”, „Висновки” є обов'язковими
Основна частина	- вступ; - суть звіту; - висновки; - рекомендації; - перелік посилань.	
Додатки	- додатки	Розміщують після основної частини звіту
Матеріал у кінці звіту	- обкладинка (сторінки 3 і 4 обкладинки).	Структурні елементи „Обкладинка (сторінки 1 і 2 обкладинки)”, „Обкладинка (сторінки 3 і 4 обкладинки)” подають у разі видання звіту

Зразок оформлення бібліографічного опису найчастіше живаних джерел:

1. **Підручника, навчального посібника (один, два або три автори):** Гордійчук А.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб / А.С. Гордійчук, О.С. Стахів. – Рівне : НУВГП, 2008. – 331 с.
2. **Підручника, навчального посібника (п'ять і більше авторів):** Лінгвістичні та технологічні основи тлумачної лексикографії / [В. А. Широков та ін.] ; НАН України, Укр. мовно-інформац. фонд. – К. : Довіра, 2010. – 295 с.
3. **Статті зі збірника наукових праць:** Костюк О. О. Віртуальне підприємство : задачі побудови системи електронного документообігу / О. О. Костюк // Наукові праці Донец. нац. технічн. ун-ту. Сер. "Обчислювальна техніка та автоматизація. – 2010. – Вип. 19. – С. 153 – 160.
4. **Статті з журналу:** Брюховецький В. С. Рукописи таки не горять, але ховають загадки! / В'ячеслав Брюховецький // Слово і час. – 2010. – № 10. – С. 77–79.
5. **Ресурсу віддаленого доступу (Web-сайту):** Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : Web-сайт. – К. : НБУВ, 1997 – 2011. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>. – Назва з екрану.
6. **Нормативних документів:** Закон України "Про інвестиційну діяльність" : за станом на 10 лютого 2005 року / Верховна Рада України. - Офіц. вид. - К. : Парламентське видавництво, 2005. - 18 с.

Контрольні запитання

1. *Структурні елементи звіту про науково-дослідну роботу.*
2. *Які основні вимоги до оформлення наукового звіту?*
3. *Вимоги до мови і стилю наукового дослідження.*
4. *Що таке „винахід”?*
5. *Які основні правила складання заявки на винахід?*
6. *Як формується формула винаходу?*
7. *Поясніть сутність авторського права.*
8. *Охарактеризуйте форми авторського права.*
9. *Назвіть майнові права авторів.*
10. *Норми професійної етики дослідника.*

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Параметри розрахунку індексу науково-технічного рівня розробки

№ з/п	Показники науково-технічної ефективності	Ознаки показників	Кількість балів	Коефіцієнт важливості
1.	Науково-технічний рівень	Перевищує світові аналоги	10	0,3- 0,35
		Відповідає світовому рівню	7-9	
		Нижче світових аналогів	5-6	
		Перевищує вітчизняні аналоги	3-4	
		Відповідає вітчизняному рівню	1-2	
		Нижче вітчизняного рівня	0	
2.	Перспективність	Першочергова важливість	10	0,35 -0,4
		Важливі	5-7	
		Корисні	1-3	
3.	Потенційні масштаби практичного використання	Світовий ринок	10	0.2
		Галузі національної економіки	7-8	
		Галузь (регіон)	3-5	
		Окреме підприємство	1-2	
4.	Ступінь ймовірності досягнення позитивних результатів НДР	Великий (значний)	10	0.1
		Помірний (середній)	5-6	
		Малий (слабкий)	1-3	

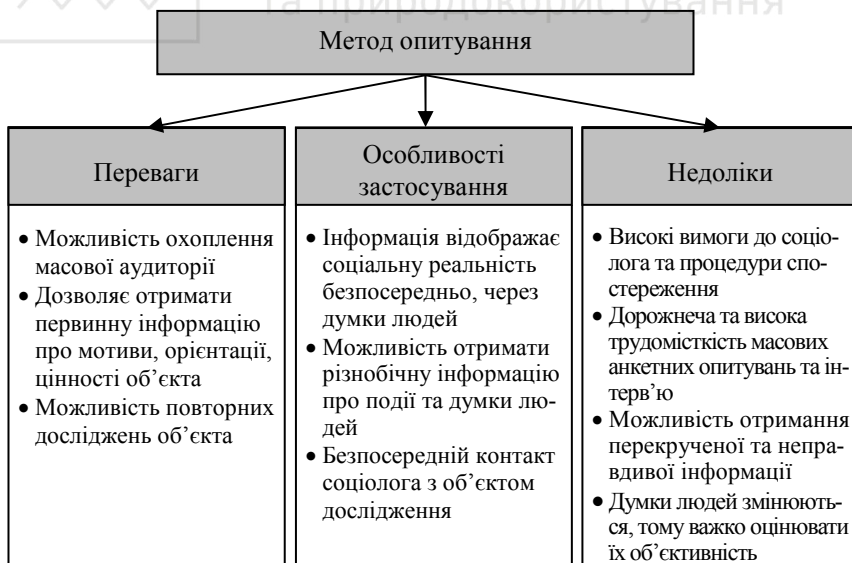
Контрольні запитання

1. Назвіть основні форми апробації наукових досліджень.
2. Назвіть форми обговорення результатів наукових досліджень.
3. Поясніть сутність впровадження результатів НДР.
4. Охарактеризуйте види ефективності НДР.
5. Назвіть основні етапи оцінки науково-технічного рівня НДР.
6. Охарактеризуйте основні види соціальних наслідків від НДР.
7. Які особливості фундаментальних наук слід враховувати при оцінці їх ефективності?.
8. Назвіть основні показники ефективності інвестиційних та інноваційних проектів.
9. Охарактеризуйте чистий дисконтований дохід як показник ефективності.
10. Які види економічного ефекту розрізняють залежно від стадії завершення роботи?

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ Види звітності

Класифікаційна ознака	Види звітності
Вид обліку	- оперативна - податкова - фінансова - статистична
Термін складання	- денна - недільна - декадна - місячна - квартальна - річна
Обсяг наведеної інформації	- консолідована - індивідуальна
Форма створення підприємств	- державна - приватна - колективна
Вид діяльності підприємства	- прибуткова - неприбуткова
Обсяг наданих послуг (робіт) та чисельність працюючих	- загальна - суб'єктів малого підприємництва.

Метод аналізу документів

Переваги	Особливості застосування	Недоліки
• Стабільний стан об'єкта дослідження, можливість повторного звернення до об'єкта • В об'єкті міститься не тільки інформація, а й ставлення авторів до неї • Інформація упорядкована, структурована, узагальнена	• Інформація має вторинний характер, безпосередній контакт з реальністю відсутній • Інформація залежить від позиції авторів документа • Автор документа фіксує не лише реальні, а й минулі події • Зміст інформації залежить від її форми	• Дослідження носить пасивний характер, оскільки дослідник не має контакту з реальністю • Висновки дослідження будуються на підставі вторинної інформації • Мова документа не збігається з мовою дослідження, тому можливий „камуфляж” форми документа

Метод спостереження

Переваги	Особливості застосування	Недоліки
• Оперативність отримання інформації • Відносна дешевизна, не потрібен складний інструментарій • Можливість використання в пошукових дослідженнях	• Подія та спостереження за нею здійснюються водночас • Безпосередній контакт соціолога з об'єктом дослідження • Цілісність сприйняття, єдність раціонального та емоційного в процесі спостереження • Спостереження може бути складовою частиною інших методів	• Локальність спостережуваних явищ • Як правило, неможливі повторні спостереження подій, що досліджуються • Інформація переважно про дії людей, а про цілі, мотиви, цінності її практично немає • Перекручування даних через спостережуване „зараження” стереотипами групи, що спостерігається

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте загальні риси економічних наук.
2. Назвіть економічні спеціальності, за якими в Україні присвоюють наукові ступені.
3. Назвіть основні інформаційні джерела в економічних дослідженнях.
4. Як класифікується звітність підприємства?
5. Розкрийте особливості статистичної інформації.
6. Назвіть основні складові системи норм та нормативів.
7. Назвіть методи збору інформації.
8. Дайте характеристику методу соціального експерименту.
9. Охарактеризуйте метод опитування.
10. У чому полягає суть групування, як методу обробки інформації?

4. Індивідуальне науково-дослідне завдання

Виконання індивідуального науково-дослідного завдання передбачає написання реферату за обраною темою. При його виконанні необхідно звернути увагу на наступне:

- відповіді на питання повинні носити творчий характер, та бути стислими і по суті,
- робота може бути виконана як у вигляді рукопису, так і в машинописному варіанті,
- бажана ілюстрація відповідей малюнками, схемами, складеними авторами самостійно,
- в кінці роботи необхідно навести список основних використаних джерел (3-5 шт.),
- оформлення має відповідати вимогам до оформлення наукового звіту.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ:

1. Наукові школи на Україні (минуле і сьогодення).
2. Наукові товариства та їх роль у розвитку науки.
3. Особливості науково-технічної революції на сучасному етапі.
4. Внесок наукової діяльності Національної Академії наук України у розвитку світової культури.
5. Наука в Україні у XIX – XX століттях.
6. Сучасні пріоритети розвитку науки в Україні.
7. Методи емпіричного дослідження у науковому пізнанні.
8. Методи теоретичного дослідження у науковому пізнанні.
9. Системний підхід у наукових дослідженнях.
10. Системний аналіз у наукових дослідженнях.
11. Моделювання у наукових дослідженнях.
12. Інформація та її роль у науковій діяльності.
13. Роль особистості науковця у проведенні досліджень.
14. Значення експериментальних досліджень у науковому пізнанні.
15. Методика відбору літературних джерел у наукових дослідженнях.
16. Методика накопичення інформації в економічних дослідженнях.
17. Способи збору інформації та методика її зберігання.
18. Спостереження у вирішенні дослідницьких завдань.
19. Методика проведення експерименту.
20. Опитувальні методи дослідженні.
21. Методи пошуку інформації у наукових дослідженнях.

22. Методи опрацювання літературних джерел.
23. Способи обробки результатів експериментальних досліджень.
24. Оформлення результатів наукових досліджень.
25. Типологія наукових досліджень.
26. Методи статистичної обробки результатів дослідження.
27. Науковий апарат економічного дослідження.
28. Розробка понятійного апарату наукового дослідження.
29. Тенденції розвитку науки на сучасному етапі.
30. Роль діалектики у науковому пізнанні.

Рекомендована література

Основна література

1. Гордійчук А.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб / А.С. Гордійчук, О.С. Стахів. – Рівне : НУВГП, 2008. – 331 с.
2. Ростовський В.С., Дібрівська Н.В. Основи наукових досліджень і технічної творчості: Підручник / В.С. Ростовський, Н.В. Дібрівська. – К.: Центр учбової літератури, 2009.–296 с.
3. **Ковальчук В.В.** Основи наукових досліджень: Навч. Посібн / В.В. Ковальчук.–К: Слово, 2 009. - 240с

Додаткова література

5. Арутюнов В.Х., Мішин В.М., Свінціцький В.М. Методологія соціально-економічного пізнання: Навч. Посібник / В.Х. Арутюнов, В.М. Мішин, В.М. Свінціцький. – К.: КНЕУ, 2004.–204 с.
6. Кір'янов В.М. Основи наукових досліджень: Навч. посібник для економічних спеціальностей / В.М. Кір'янов. – Рівне: НУВГП, 2008.– 286 с.
7. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. Посібник/ О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009.– 206 с.
8. Макогон Ю.В., Пилипенко В.В. Основи наукових досліджень в економіці: Навч. Посібник / Ю.В. Макогон, В.В. Пилипенко. – 2 вид. – Донецьк: Альфа-прес, 2007.– 144 с.
9. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. Посібник / І.С. П'ятницька-Позднякова. – К.: КНЕУ, 2003.–116 с.
10. Тимейчук О.Ю., Кузьменко В.М., Тимейчук Т.Б. Інформаційні системи та математичні методи наукових досліджень: Навч. Посібник / О.Ю. Тимейчук, В.М. Кузьменко, Т.Б. Тимейчук. – Рівне: НУВГП, 2011.– 117 с.
11. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: Підручник. – 3-тє вид. / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – К.: Знання-Прес, 2003.–295 с.